

nową Kościoła. Mimo różnic reguły i obediencji, wszystkie zakony prowadziły, jeśli nie taki sam, to bardzo podobny tryb życia, oparty na przestrzeganiu konstytucji i ustaw zakonnych. Ustawy te były częściowo dziedziczone wraz z tradycją zakonu po swoich założycielach, częściowo zaś nowe, dostosowane do mentalności epoki i konkretnych ludzi owego czasu. Wszystkie konstytucje i ustawy były tak ułożone, aby służyły osobistemu i wspólnotowemu rozwojowi zakonu oraz oddawaniu czci Bogu i niesieniu pomocy bliźnim, a tym samym uświęceniu się.

Charakterystyczną cechą rozważań jest to, że autorka często dokumentuje swoje wywody cytatami ze źródeł. Podnosi to z jednej strony wartość jej stwierdzeń i wniosków, z drugiej przybliża atmosferę tamtych czasów.

Oprócz wykazu wykorzystanych źródeł i literatury, ponadto do pracy został dołączony słowniczek pojęć i nazw odnoszących się do życia zakonnego. Ponieważ większość z nich jest pochodzenia łacińskiego, przez co nie zawsze były zrozumiałe dla współczesnego czytelnika.

Jerzy Flaga

Ks. Ireneusz Korzenowski: [Recenzja] Edward Walewander, *Problematyka wychowawcza w środowiskach emigracyjnych*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1999, ss. 104.

Polska zawsze miała silną emigrację. Do głównych przyczyn tego zjawiska zaliczyć należy długoletnią niewolę polityczną narodu polskiego i z tym związane liczne represje zaborców po nieudanych zrywach powstańczych w postaci zsyłek, zwłaszcza na Syberię. Wśród przyczyn emigracji nie można pominąć również trudnej sytuacji gospodarczej ziem polskich, a z tym związane opuszczanie kraju „za chlebem”. Zesłaniec i emigrant polski mógł zawsze liczyć na pomoc Kościoła i opiekę duszpasterską polskiego kapłana, co przyczyniało się do zachowania wiary katolickiej i ojczystej kultury.

Najnowsze studium autorstwa ks. prof. Edwarda Walewandra – kierownika Katedry Pedagogiki Porównawczej KUL, omawia wychowawczą rolę kapłana wśród Polaków i tych, którzy przyznają się do polskiego pochodzenia.

Czym jest wychowanie? – to tytuł pierwszego rozdziału, w którym autor powołując się na *Deklarację o wychowaniu chrześcijańskim* – Soboru Watykańskiego II, określa pojęcie wychowania, stwierdzając, że jest ono kształtowaniem człowieka jako osoby ludzkiej we wszystkich dziedzinach jego życia i aktywności poprzez nieustanny wysiłek w osiągnięciu prawdziwej wolności. Przedmiotem wychowania, według autora, jest rozbudzenie i wyrobienie

w człowieku, przy udziale nauczyciela, pewnego zasobu cech fizycznych intelektualnych i moralnych, jakich wymaga od niego społeczeństwo.

W kolejnej części *Parafia a wychowanie*, ukazuje początki i rozwój szkolnictwa oraz znaczenie szkoły w rozumieniu Kościoła. Więcej miejsca poświęca się tu zadaniom i rozwojowi szkół wśród emigracji polskiej. Jest mowa o szkołach parafialnych oraz polonijnych szkołach średnich.

W rozdziale trzecim *Wychowawcza rola kapłana*, ks. E. Walewander ukazuje jednoczącą i wychowawczą rolę Kościoła w dziejach Polski, a następnie w życiu emigracji Zachodu i Wschodu. Podkreśla, że i dziś z odradzającym się Kościołem katolickim na Wschodzie odradza się polskość. Autor stwierdza, że rola duszpasterza polskiego zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie, jest trudna. Z jednej strony tzw. *homo sovieticus*, a z drugiej materializm życia pozostawiający nie mniejsze spustoszenia moralne Polonii. Na Zachodzie ksiądz staje się często osobą zbyt częstą, nawet jeśli wielu prosi o Mszę św. w j. polskim. Ci sami ludzie nie chcą często należeć do żadnej parafii personalnej lub polskiej grupy duszpasterskiej, skutkiem czego jest brak wzajemnej stałej więzi z duszpasterzem. W USA w miarę wzrostu zamożności Polacy opuszczają teren swych dawnych polskich parafii i asymilują się w parafii amerykańskiej. Ks. Walewander mówi o konieczności specjalnego przygotowania kapłanów polonijnych do pracy duszpasterskiej w konkretnym środowisku. W tym wypadku przypadkowość jest groźna i może powodować pogłębienie istniejących już problemów, a nie ich właściwe rozwiązanie.

Ostatni rozdział *Wpływ środowiska na wychowanie*, omawia m.in. zadania pedagogiki, która uczy jak człowiek może osiągnąć podstawowe wartości. Proces wychowawczy zmierza do wyrobienia w wychowanku umiejętności dokonania wyboru tego, co najlepsze wśród różnych wartości i ich harmonijne zintegrowanie w konkretnym przypadku. Jeśli przyjmiemy, że źródłem wartości jest Bóg, przyjmiemy równocześnie, że są one obiektywnie niezniszczalne. Autor wspomina o zakłamywaniu wartości poprzez: przecenianie wartości ciała, wszelkiego używania i posiadania; poprzez racjonalizm, który z rozumu czyni największą wartość oraz poprzez chorobę aksjologiczną, wyrażającą się w przecenianiu wartości ekonomicznych. Polska szkoła była przez wiele lat poddana utopijnej, totalitarnej wizji człowieka. Czekanie na gotowe – stan szczególnej dyspozycyjności wobec mających władzę – to przejawy manipulacji pozostałej z systemu totalitarnego. Zagubienie zmysłu wartości nie może być odniesione jedynie do uwarunkowań płynących z przeszłości i nie może być jedynie skutkiem totalitaryzmu. Autor przedstawia jako przeciwwagę wychowaniu totalitarnemu – chrześcijaństwo – które wychowuje człowieka do pełnego uniwersalizmu – otwiera się na wartości powszechne. Wychowanie w duchu chrześcijańskim prowadzi do bezinteresownej miłości, co pozwala uchronić człowieka przed chorobą aksjologiczną. Kryzys wartości zawsze zapowiada zmierzch kultury i życia oraz upadek autentycznej wolności. Tym większa potrzeba postu-

latu wychowania ku prawdziwym wartościom. Życiowe powołanie należy realizować według wybranego systemu wartości absolutnych, transcendentnych, które są oczywiste, a ich wpajanie ma być nie tylko teoretyczne, ale musi stanowić atrakcyjną zachętę do ich praktykowania. Autor stwierdza, że w sporze budowania świata opartego na systemie wartości, z których wyrasta tożsamość Europy i narodu polskiego, w centrum pozostaje zawsze człowiek ze swą wolnością sumienia, która zobowiązuje do poszukiwania prawdy w duchu miłości.

Temat omawianej publikacji jest ważny i aktualny, zwłaszcza w czasie kiedy liczebność emigracji zarobkowej ciągle rośnie, a dawną Polonię należy nadal otaczać specjalną opieką duszpasterską. Tematyką wychowania w środowiskach emigracyjnych, jak dotąd, mało się interesowano. Wartość prezentowanej tu książki jest tym większa, że jej autor umiejętnie wykorzystuje przekazy pamiętnikarskie osób bezpośrednio związanych z życiem emigracji. Trzeba stwierdzić, że mimo stosunkowo dużej bazy źródłowej, rozprawa jest niewielka i obejmuje tylko jeden z aspektów działalności wychowawczej wśród Polonii i Polaków w świecie. Autor chce tą książką jakby zainaugurować szersze opracowanie tego zagadnienia, które wymaga dalszych pogłębionych badań, zwłaszcza że przeobrażenia Polonii na całym świecie są wielkie. Studium zamieszcza również indeks osobowy i geograficzny oraz liczne ilustracje.

ks. Ireneusz Korzeniowski